

Εθνικό
Μουσείο
Σύγχρονης
Τέχνης

2ο
Εσπερινό
Γυμνάσιο
Αθήνας

Το
γεύμα

Συμμετέχοντες

Σχολείο: 2^ο Εσπερινό Γυμνάσιο Αθήνας

Τάξη / Τμήμα: Μαθητές από την Α΄ και την Γ΄ τάξη Γυμνασίου

Αριθμός μαθητών: 20

Αριθμός παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: 15

Χώρες προέλευσης παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: Αλβανία, Ιράκ, Νιγηρία, Ρωσία, Φιλιππίνες.

Ηλικιακό προφίλ: 17 έως 69 ετών

Σύντομη περιγραφή του προφίλ της τάξης και της κατάστασης που διαμορφώνεται:

- **Γλωσσικό επίπεδο:** Κάποιοι από τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και Ελλήνων, μιλούν λίγα και άλλοι καλά έως και αρκετά καλά ελληνικά. Ωστόσο, παρατηρούνται σημαντικές δυσκολίες στη γραφή και την ανάγνωση της ελληνικής γλώσσας. Όσον αφορά στη μητρική τους γλώσσα, πολλοί εξ' αυτών δεν τη γνωρίζουν καθόλου, ενώ άλλοι έχουν κατακτήσει ένα σχετικά καλό επίπεδο προφορικού, αλλά όχι γραπτού, λόγου.
- **Συνεργατικό επίπεδο:** Στην ομάδα δεν παρατηρούνται έκδηλες αντιπαλότητες, εντούτοις η επαφή, η επικοινωνία και η σύμπραξη των εμπλεκομένων στο πρόγραμμα μελών επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της αναγνώρισης της κοινής τους ταυτότητας ως μαθητών. Η έντονη ηλικιακή διαφοροποίηση και η ποικιλία πολιτισμικού υπόβαθρου, καθώς και όσα αυτές συνεπάγονται τόσο σε επίπεδο νοοτροπίας όσο και τρόπου χειρισμού των αναδυόμενων προβλημάτων, δεν εκλαμβάνονται από τους μαθητές ως δημιουργικές παράμετροι και συχνά αναδεικνύονται απορριπτικές τάσεις οι οποίες δημιουργούν δυσλειτουργία στη μεταξύ τους συνεργασία.

Εκπαιδευτικοί: Δροσούλα Υφαντή - Θεολόγος, Μαριάννα Καλλιιά - Αγγλικής Γλώσσας, Ευτυχία Λιάγκουρη - Κοινωνική λειτουργός, Θεοδώρα Τσίγκα - Φιλολόγος και υπεύθυνη για το πρόγραμμα ελληνομάθειας.

Μουσείο: Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Εκθέματα που έγιναν αντικείμενο διαπραγμάτευσης:

Κεντρικό σημείο αναφοράς στάθηκε το έργο *Το γεύμα*, των Ευθύμη Θεού και Θανάση Δεληγιάννη. Πρόκειται για μία περφόρμανς θεάτρου/αρχαιολογίας, μία από τις πρώτες προσπάθειες να διερευνηθούν τα όρια της επικοινωνίας μεταξύ σύγχρονου θεάτρου και αρχαιολογίας στην Ελλάδα. Διερευνά το σύνθετο ζήτημα της τροφής ως εμπειρίας, μέσα από τα αποτελέσματα της αρχαιολογικής έρευνας στη νεολιθική θέση Κουτρούλου Μαγούλα, στο Νέο Μοναστήρι Φθιώτιδας.

Η εγκατάσταση στο μουσείο περιλαμβάνει προβολή με τη βιντεοσκόπηση της περφόρμανς με θέμα την τροφή, που πραγματοποιήθηκε στον ανασκαφικό χώρο, και υλικό τεκμηρίωσής της, όπως βιβλία, κείμενα, φωτογραφίες, ηχητικό υλικό με συνεντεύξεις και τοπική παραδοσιακή μουσική, καθώς και πληροφοριακό υλικό για την ανασκαφή, όπως κατόψεις, φωτογραφίες, ημερολόγια κ.α.

Η περφόρμανς συντίθεται από ένα πρόγραμμα παράλληλων δράσεων:

- μία βιντεο-εγκατάσταση που παρουσιάζει τη δράση που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το Σεπτέμβριο του 2011 στο χώρο της ανασκαφής,
- φωτογραφικό υλικό από τις δράσεις στον τόπο ανασκαφής,
- ημερολογιακά κείμενα, σημειώσεις και μουσικά σχεδιαγράμματα από τη διαδικασία των προβών, καθώς και το τελικό γραπτό κείμενο της παράστασης,
- βιντεοσκόπηση συζητήσεων των συντελεστών της παράστασης με αρχαιολόγους και πολίτες της τοπικής κοινωνίας όπου αναλύεται ο τρόπος, η διαδικασία δημιουργίας της περφόρμανς, η τεκμηρίωσή της, από τη μελέτη του αρχαιολογικού υλικού έως την εθνογραφική έρευνα, και οι στόχοι του συγκεκριμένου έργου.

Διαπολιτισμική δυναμική που διακρίνεται στο έργο:

Το έργο και ο τρόπος παρουσίασής του από τις υπεύθυνες του μουσείου, αποτελεί μια βιωματική και πολυαισθητηριακή αφήγηση και οδηγεί σε έναν προσωπικό και ενσώματο τρόπο ανάγνωσής του. Το σώμα αντιμετωπίζεται «ως ένα δρων υποκείμενο που συγγράφει τον πολιτισμό μέσω μιας συμμετοχικής διαδικασίας, στην οποία εμπλέκονται και άλλα σώματα»¹.

«Το γεύμα» αποτελεί, από κάθε άποψη, εξαιρετική θεματική επιλογή. «Η πρόσκαιρη και επαναλαμβανόμενη πράξη του φαγητού» λειτουργεί «σαν μέσο για την πιο διαρκή, μόνιμη πράξη της μνήμης»². Η σχέση φαγητού και μνήμης δύναται να χρησιμοποιηθεί ως εφαλτήριο για τη διερεύνηση ζητημάτων όπως η τελετουργία, οι σχέσεις ανταλλαγής, η συμποσιακότητα, οι αισθήσεις, η ενσώματη εμπειρία, η διαμόρφωση ταυτότητας και η ιστορική συνείδηση, η παγκοσμιοποίηση και η συνομιλία της με το τοπικό στοιχείο. Ως πρακτική, το φαγητό διατρέχει το χρόνο, τον τόπο και τους πολιτισμούς και είναι ένα θέμα επενδυμένο με ισχυρά πολιτισμικά νοήματα³. Επειδή, όμως, έχει την ιδιότητα, να ανήκει στο πεδίο του καθημερινού είναι εύκολα προσεγγίσιμο από όλους: οι μαθητές μπορούν να μιλήσουν για αυτό μέσα από την καθημερινή τους εμπειρία, να ανασύρουν μνήμες, εικόνες, γεύσεις και μυρωδιές, ζωντανεύοντας με αυτό τον τρόπο κάτι πέρα από την ίδια

¹ Παπαγαρουφάλη, Ελένη, 2002, *Δώρα ζωής μετά θάνατον, πολιτισμικές εμπειρίες*, Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα, σελ. 40.

² Sutton, E. David, 2001, *Remembrance of Repasts: Anthropology of Food and Memory*, Berg: Oxford, New York, σελ.2.

³ Το φαγητό έχει μελετηθεί ως σύμβολο, ως εν δυνάμει πηγή συγγένειας, και ως καθοριστικός παράγοντας για τη δημιουργία και τη διατήρηση έμφυλης (Cowan), ταξικής (Bourdieu) και εθνικής ταυτότητας.

την εμπειρία του φαγητού, αλλά αυτό που το περιβάλλει και εκείνο με το οποίο έχει συσχετιστεί μετωνυμικά.

Ονόματα μουσειοπαιδαγωγών ή άλλων προσώπων του μουσείου: Ανίνα Βαλκανά, Μαρίνα Τσέκου.

Στόχοι

- Η δημιουργία ομάδας μαθητών που καλείται να εργαστεί, με συνέπεια και συνέχεια, σε ένα βάθος χρόνου τριών περίπου μηνών, και να εμπλακεί σε δράσεις με επίκεντρο μια συγκεκριμένη θεματική.
- Η έμπρακτη κατανόηση της σημασίας της συνέργειας προς ένα κοινό στόχο και η επίτευξη συνδιαλλαγής ανάμεσα στις ηλικίες, στα φύλα και τις κουλτούρες, με απώτερο στόχο την ανοχή και την επίλυση συγκρούσεων.
- Η καλλιέργεια της δημιουργικότητας, της οργάνωσης, της αυτοέκφρασης και της αυτοπεποίθησης των μαθητών.
- Η γνωριμία με την αρχαιολογία, την εθνογραφία, τον πολιτισμό.
- Η απόκτηση γλωσσικών, κοινωνικών, αντιληπτικών και κριτικών δεξιοτήτων.
- Η επαφή των μαθητών με τη σύγχρονη τέχνη, μέσα από την προσωπική τους εμπλοκή, η κατανόηση της λειτουργίας, του ρόλου και της σπουδαιότητάς της, η αναγνώριση της παγκοσμιότητάς της, των πολλαπλών μέσων που χρησιμοποιεί και των εναλλακτικών τρόπων έκφρασής της.
- Η κατανόηση της ανάγκης ύπαρξης μεθοδολογίας και πλουραλισμού όσον αφορά τόσο στην οπτική όσο και στους τρόπους προσέγγισης μιας θεματικής ενότητας προκειμένου η μελέτη της να καταστεί «επιστημονική».

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

- Θρησκευτικά: μελετήθηκαν οι τελετουργίες των λαών: οι νηστείες, τα φαγητά που επιτρέπουν ή απαγορεύουν οι θρησκείες όσον αφορά στη διατροφή των πιστών τους, η αντίληψη περί καθαρότητας και μιαιρότητας και η συμβολική τους διάσταση.
- Αγγλικά: επικέντρωση σε λεξιλόγιο που αφορά τα τρόφιμα, μελέτη των διατροφικών συνθηκών και του τρόπου με τον οποίο είθισται να συνευρίσκονται γύρω από ένα τραπέζι. Αποτέλεσε το εφελτήριο για ένα ταξίδι στις διατροφικές συνήθειες άλλων πολιτισμών.
- Ελληνική Γλώσσα: καταγραφή των εμπειριών των παιδιών εν είδει ημερολογίου, εμπλουτισμός του λεξιλογίου και του τρόπου έκφρασης.

- Τέχνη – Έρευνα: απουσιάζουν εξ' ολοκλήρου από τα Εσπερινά Γυμνάσια. Τώρα και τα δύο εντάχθηκαν στο πρόγραμμα σπουδών, γεγονός που έγινε με μεγάλη χαρά αποδεκτό από τους μαθητές.

Δράσεις

- 11/1/2014: Παρακολούθηση από την εκπαιδευτικό του 2^{ου} Εσπερινού Γυμνασίου Δροσούλα Υφαντή της ημερίδας «Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» που πραγματοποιήθηκε στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο της Αθήνας. Διοργανώθηκε από την υποδράση 9.5 «Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών» της πράξης «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών».
- 2/2/2014: Συνάντηση εκπαιδευτικών και μουσειοπαιδαγωγών στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Οι υπεύθυνες του μουσείου μας ενημέρωσαν για το έργο το οποίο επέλεξαν, εξήγησαν τους λόγους για αυτή την επιλογή και χορήγησαν ένα ενδεικτικό πλάνο εργασίας. Οι καθηγήτριες επισκέφτηκαν το χώρο του Μουσείου και παρακολούθησαν για πρώτη φορά το έργο πάνω στο οποίο επρόκειτο να εργαστούν.
- 3/2/2014 έως 20/2/2014: Διαρκείς συναντήσεις των εμπλεκόμενων στο πρόγραμμα καθηγητριών προκειμένου να καθορίσουν τον τρόπο δράσης και επιλογής των μαθητών και των τμημάτων που θα συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Παράλληλες συζητήσεις με μαθητές και διερεύνηση του ενδιαφέροντός τους για συμμετοχή στην επερχόμενη δράση.
- 27/2/2014: Εισαγωγή των μαθητών στην επιστήμη της αρχαιολογίας και συζήτηση σχετικά με τα εργαλεία που χρησιμοποιεί προκειμένου να εξαγάγει τα συμπεράσματά της. Εισαγωγή στην έννοια της εθνογραφίας και εθνολογίας, αναφορά στα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του τύπου έρευνας.
- 28/2/2014: Διατύπωση του υπό μελέτη θέματος, επιλογή των μεθοδολογικών εργαλείων και σχεδιασμός των επόμενων δράσεων.
- 4/3/2014: Συζητήσεις με θέμα το δείπνο στη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο: αναφορές σε έργα όπως, π.χ., η «Οδύσσεια» και η «Ιλιάδα», που διδάσκονται στο σχολείο, η «Λωξάνδρα» και η «Πολίτικη Κουζίνα».
- 5/3/2014: Ανοιχτή συζήτηση με τους μαθητές οι οποίοι κατέθεσαν την προσωπική τους εμπειρία όσον αφορά στο θέμα της διατροφής: αντάλλαξαν συνταγές, εμπειρίες και μνήμες, τρόπους μαγειρέματος της τροφής, μίλησαν για τα εθνικά, τοπικά και τα αγαπημένα τους φαγητά, και κατέθεσαν την προσωπική τους σχέση με το φαγητό (βλ. απομαγνητοφώνηση).
- 6/3/2014: Σύνταξη ερωτηματολογίου με τους μαθητές ως προετοιμασία για επερχόμενες συνεντεύξεις από μαγαζιά εστίασης της περιοχής μας.
- 19/3/2014: Συνέντευξη με τον ιδιοκτήτη ενός αλβανικού εστιατορίου της περιοχής (βλ. απομαγνητοφώνηση).

- 20/3/2014: Συνέντευξη με την ιδιοκτήτρια του κρητικού εστιατορίου «Έρως-Ήρως» που βρίσκεται στην περιοχή μας (βλ. απομαγνητοφώνηση)

Συνέντευξη της ιδιοκτήτριας του εστιατορίου «Έρως-Ήρως»

- 4/4/2014: Επίσκεψη στο βυζαντινό εκκλησάκι «Άγιοι Πάντες» Αμπελοκήπων του 11ου αιώνα. Το εκκλησάκι χτίστηκε πάνω σε έναν αρχαίο ναό ο οποίος ήταν αφιερωμένος στην Ουράνια Αφροδίτη. Λέγεται ότι κατά τη διάρκεια των Αρρηφορίων, γιορτής γονιμότητας, κορίτσια έφερναν σπόρους, τους άφηναν το βράδι για να αγιαστούν και την επόμενη μέρα τους πήγαιναν στην Ακρόπολη.

Επίσκεψη στο βυζαντινό εκκλησάκι «Άγιοι Πάντες» Αμπελοκήπων του 11ου αι.

- 9/4/2014: Προβολή σε μορφή Power Point από πίνακες ζωγραφικής με θέμα «το δείπνο», που ανιχνεύθηκαν στο διαδίκτυο από μαθητές και καθηγητές.

- 10/4/2014: Επίσκεψη στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, προκειμένου να παρακολουθήσουμε «Το γεύμα». Συζήτηση με τις μουσειοπαιδαγωγούς οι οποίες μας ξενάγησαν στο έργο και απάντησαν σε όλες τις απορίες των μαθητών σχετικά με το έργο αλλά και τη σύγχρονη τέχνη γενικά. Έπειτα από πρόσκληση των μουσειοπαιδαγωγών, οι μαθητές δραματοποίησαν μέρος των συνεντεύξεων που είχαν διεξαγάγει με τους καταστηματάρχες.

Στο μουσείο

Στο μουσείο

- 11/4/2014: Το δικό μας πολυπολιτισμικό δείπνο στο χώρο του σχολείου ξεκίνησε με ανάγνωση αποσπασμάτων από λογοτεχνικά και θρησκευτικά κείμενα (Ιλιάδα, Οδύσσεια, Λωξάνδρα, Ο μυστικός Δείπνος, Η πείνα) και συνεχίστηκε με δείπνο που συμπεριελάμβανε φαγητά από τις ιδιαίτερες πατρίδες των μαθητών, οι οποίοι συμμετείχαν με χαρά παρά την διαπιστωμένη οικονομική ανέχεια.

Το δικό μας πολυπολιτισμικό δείπνο στο σχολείο

Το δικό μας πολυπολιτισμικό δείπνο στο σχολείο

Η δράση συνολικά διήρκησε από 11/1/2014 έως 11/4/2014.

Αξιολόγηση

Επιλογή μαθητών: Η αναζήτηση του πλέον ενδεδειγμένου τρόπου επιλογής των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα μαθητών αποτέλεσε την πρώτη μεγάλη μας πρόκληση. Στα Εσπερινά Γυμνάσια υπάρχει ένα ιδιαίτερα σφιχτό ωρολόγιο πρόγραμμα, το οποίο εστιάζει αποκλειστικά στα θεωρούμενα από το υπουργείο ως «βασικά» μαθήματα, με μικρή δυνατότητα ευελιξίας. Αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό αφενός με την αδυναμία των μαθητών να προσέλθουν στο σχολείο επιπλέον ώρες από αυτές που ορίζει το Πρόγραμμα Σπουδών εξαιτίας των επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεών τους, και αφετέρου με τη δική μας επιθυμία και απόφαση να μην επιβάλουμε τη συμμετοχή στο πρόγραμμα, αλλά να επιδιώξουμε τη συμμετοχή όσων πραγματικά θα επιθυμούσαν να ενταχθούν δημιουργικά σε αυτό, καθόρισε τον τρόπο δράσης. Η πρώτη επιλογή των τάξεων και τμημάτων υπαγορεύθηκε από το ωρολόγιο πρόγραμμα και τις δυνατότητες που αυτό παρείχε για τη συνεργασία των δύο βασικών εμπλεκόμενων στο πολιτιστικό πρόγραμμα καθηγητριών (κοινές ώρες μαθημάτων, κοινά σχολικά κενά). Τα δύο τμήματα της Α΄ τάξης φαίνονταν να πληρούν το συγκεκριμένο κριτήριο και μας έδιναν τη δυνατότητα για συναντήσεις τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Εν τέλει, η συγκεκριμένη επιλογή αποδείχθηκε σημαντική καθώς παρουσίαζε στους νέους μαθητές μία καινούρια οπτική της σχολικής κοινότητας και των δράσεών της, η οποία τους εξέπληξε ευχάριστα, τους συσπείρωσε και δημιούργησε μια καλή «μαγιά» για την επόμενη χρονιά. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, επιλέξαμε να συμπεριλάβουμε μαθητές από την Γ΄ τάξη, τους τελειόφοιτους, που εκδήλωσαν ενδιαφέρον όταν τους ανακοινώσαμε το πρόγραμμα, καθώς ίσως να ήταν η μοναδική ευκαιρία που είχαν για συμμετοχή σε μια τέτοια δράση. Καταλήξαμε, έτσι, με έναν αριθμό μαθητών, ο οποίος μας επέτρεπε να διαχειριστούμε και τις όποιες διαρροές: πράγματι πολλοί μαθητές, ιδιαίτερα από το ένα τμήμα της Α΄ τάξης, φάνηκαν να μην ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν και σταδιακά αποχώρησαν. Εν τούτοις είχαμε καταφέρει να συγκεντρώσουμε ικανοποιητικό αριθμό μαθητών και αντιπροσώπευσή τους τόσο σε ηλικιακό όσο και σε πολιτιστικό επίπεδο.

Τρόπος έρευνας: Οι μέθοδοι και τεχνικές που χρησιμοποιήσαμε συμπεριελάμβαναν ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, ερωτηματολόγια, ημι-δομημένες συνεντεύξεις, προσωπικές εμπειρίες και αφηγήσεις, αλλά και δευτερογενείς πηγές, όπως χρήση νέων τεχνολογιών, βιβλία, πίνακες ζωγραφικής, ενώ στο τέλος της ερευνητικής διαδικασίας ζητήθηκε έκθεση αξιολόγησης από τους μαθητές. Έγινε ιδιαίτερη αναφορά στην εθνογραφική μέθοδο, η οποία χρησιμοποιεί ως μεθοδολογικά εργαλεία την επιτόπια έρευνα και τη συμμετοχική παρατήρηση. Εντάξαμε στοιχεία της μεθόδου αυτής στον τρόπο έρευνάς μας, γεγονός που προσέφερε μια εντελώς νέα οπτική έρευνας στους μαθητές μας, οι οποίοι άντλησαν πληροφορίες άμεσα από τα υποκείμενα του ενδιαφέροντός τους, διείσδυσαν για λίγο στον κόσμο τους, επιχείρησαν να προσεγγίσουν τις πράξεις τους μέσα από τη δική τους οπτική, χωρίς να επιβάλουν τις κατηγορίες του

ερευνητή πάνω στα ερευνώμενα πρόσωπα, ενώ η όποια θεωρία αναδύθηκε από τα συλλεγμένα δεδομένα. Οι μαθητές βγήκαν από το χώρο του σχολείου, γνώρισαν λίγο περισσότερο τον περιβάλλοντα χώρο του, με επισκέψεις σε μαγαζιά εστίασης που κανένας δεν είχε πάει πριν και πιθανόν να μην πήγαινε ποτέ (η πλειοψηφία των μαθητών προέρχεται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, η οικονομική, δε, κατάσταση των περισσότερων δεν τους επέτρεπε καν να πιουν μια πορτοκαλάδα κατά τη διάρκεια των επισκέψεών μας). Σταδιακά, παρατηρήθηκε εντυπωσιακή εξέλιξη στον τρόπο που οι μαθητές αυτοπαρουσιάζονταν, στον τρόπο που παρατηρούσαν τον περιβάλλοντα χώρο, στον τρόπο που ο ένας παραχωρούσε τη θέση του στον άλλο για την επόμενη ερώτηση, στο είδος των ερωτήσεων που έθεταν, στο λόγο που χρησιμοποιούσαν, στον τρόπο που άκουγαν το συνομιλητή τους και κρατούσαν σημειώσεις, στην συνολική κοινωνική συμπεριφορά και την αυτοπεποίθησή τους. Η εθνογραφική μέθοδος, εντούτοις, είναι μια χρονοβόρα διαδικασία, καθώς απαιτεί οργάνωση, διερεύνηση του τρόπου δράσης, ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης και επικοινωνιακές δεξιότητες. Επιπλέον, το υλικό που συλλέγεται απαιτεί χρόνο καταγραφής (π.χ. απομαγνητοφωνήσεις), επεξεργασίας και ανάλυσης. Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με το συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο που τέθηκε από το ίδιο το μουσείο, καθώς το έργο θα αποσυρόταν, δημιούργησε πίεση χρόνου, στην οποία θέλουμε να πιστεύουμε ότι ανταποκριθήκαμε επαρκώς.

Χρόνος έρευνας: Η συγκεκριμένη δράση υπήρξε πρωτόγνωρη τόσο ως προς τη διαδικασία όσο και ως προς τα αποτελέσματά της, υπό την έννοια ότι επρόκειτο για ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα, που διήρκεσε σχεδόν τρεις μήνες. Η συστηματική επαφή των συμμετεχόντων μελών για ένα τέτοιο διάστημα προσέφερε μια ουσιαστική αίσθηση ομάδας, μια συνεχή συνύπαρξη και συνεργασία των μαθητών σε πολυποίκιλες δραστηριότητες, επιτρέποντας τη δυνατότητα εναλλαγής των ομάδων εργασίας και βοηθώντας στην ανάπτυξη πολύπλευρων δεξιοτήτων, ικανότητας προσαρμογής και σταδιακής επίτευξης ομαδικού πνεύματος και εξοβελισμού των αντιθέσεων.

Το μουσείο: Παρά το γεγονός ότι το πρόγραμμά μας επικεντρώθηκε σε ένα συγκεκριμένο έργο, η επίσκεψη στο μουσείο έφερε τους μαθητές σε επαφή με μια σειρά έργων σύγχρονων Ελλήνων καλλιτεχνών. Οι μαθητές μας δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι με τις μορφές σύγχρονης τέχνης και συχνά παρατηρούνται σημάδια αποστροφής προς αυτήν, κυρίως εξαιτίας της ανασφάλειας που αισθάνονται ως προς τη δυνατότητά τους να αντιληφθούν το νόημα και τη χρησιμότητά της. Οι μουσειοπαιδαγωγοί απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις των μαθητών σχετικά με την σύγχρονη τέχνη με λόγο απλό και κατανοητό και ερέθισαν το ενδιαφέρον των μαθητών σε σημείο που να επιθυμούν διακαώς να περιδιαβούν όλους τους χώρους του μουσείου προκειμένου να δουν όλα τα εκθέματα.

«Το γεύμα»: Όπως προαναφέρθηκε, η επιλογή του έργου εκ μέρους των υπευθύνων του μουσείου υπήρξε καταλυτικής σημασίας. Πρόκειται για μια αισθητηριακή και κοινωνική εμπειρία και δράση που εμπλέκει όλες τις αισθήσεις, οι οποίες, αν και εξαιτίας της έντονης ιδιοσυγκρατικής φύσης τους δεν είναι εύκολο να αναλυθούν και να

περιγραφούν, εντούτοις, ακόμη και όταν δεν γίνεται συνειδητά αντιληπτό, καταγράφονται τόσο έντονα που, στην ύπαρξη ενός ερεθίσματος, είναι ικανές να αναγνωριστούν ακόμη και μετά το πέρασμα πολλών χρόνων. Οι μαθητές ένιωσαν αυτόματα οικείοι με το θέμα, μπόρεσαν εύκολα να ανταλλάξουν και να μοιραστούν στοιχεία για τις τοπικές διατροφικές συνήθειές τους, τις τελετουργίες που σχετίζονται με την τροφή, τα παραδοσιακά/εθνικά φαγητά, τις συνταγές τους, αλλά και τον τρόπο συμποσιασμού και τους πολιτισμικούς κανόνες που τον διέπουν. Κατά συνέπεια, έγινε εφικτή η σύνδεση σε χρόνο και τόπο, το σήμερα της διατροφής συναντήθηκε με το χθες του αρχαιολογικού χώρου και όσων αυτός κατέδειξε, ενώ η πολιτισμική διατροφική κληρονομιά του κάθε μέλους της ομάδας, που με υπερηφάνεια, προσωπική ικανοποίηση και χαρά τη μοιράστηκε με τα υπόλοιπα μέλη, επέτρεψε την ανάδειξη προγενέστερα άγνωστων σε εμάς στοιχείων ομοιότητας και/ή διαφοράς. Στο τέλος της έρευνας πραγματοποιήθηκε στο χώρο του σχολείου το δικό μας γεύμα με φαγητά που έφτιαξαν μαθητές και καθηγητές. Μοιραστήκαμε, κατ' αυτό τον τρόπο, στο χώρο του σχολείου την αίσθηση της συμποσιακότητας, η οποία «μπορεί να οριστεί ως η ανταλλαγή αισθητήριων μνήμεων και συναισθημάτων, καθώς και ουσιών και αντικειμένων που ενσαρκώνουν θύμηση και αίσθημα»⁴. Θεωρούμε ότι με αυτό το δείπνο επιτύχαμε, ως ένα βαθμό, ως σχολική κοινότητα να μετατρέψουμε την ερευνητική εργασία σε καθημερινό βίωμα όπου «σκέψεις, συναισθήματα και δράσεις είναι αδιαχώριστα».⁵

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη αναφορά, θα θέλαμε να συμπληρώσουμε ότι εμείς οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί απολαύσαμε ιδιαίτερα αυτό το πρόγραμμα και επιθυμούμε διακαώς να μας επιλέξετε ξανά σε μελλοντικές σας δράσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη σπουδαιότητα συμμετοχής ενός εσπερινού σχολείου σε τέτοιου είδους προγράμματα.

⁴ Σερεμετάκη, Κ. Νάντια, 1997, *Παλιγγόστηση αισθήσεων: Αντίληψη και Μνήμη ως Υλική Κουλτούρα στη Σύγχρονη Εποχή*, Λιβάνη «Νέα Σύνορα»: Αθήνα, σελ. 99.

⁵ Σερεμετάκη, Κ. Νάντια, 1997, *Παλιγγόστηση αισθήσεων: Αντίληψη και Μνήμη ως Υλική Κουλτούρα στη Σύγχρονη Εποχή*, Λιβάνη «Νέα Σύνορα»: Αθήνα, σελ. 49.